

## Het is de hoogste tijd dat samenwonende vrouwen van zich laten horen

*Op de website van Lilith Magazine staat dat zij zich inzet voor politieke en sociale rechtvaardigheid. Hier willen we graag bij aansluiten. Het gaat ons (WOUW-werkgroep Economisch Zelfstandig) om financiële rechtvaardigheid. Recent hebben wij veel aandacht besteed aan financiële rechtvaardigheid voor vrouwen na een scheiding*

### Vooraf:

Lilith vroeg ons een artikel te schrijven voor hun Magazine over ons werk omtrent de financiële positie van gescheiden vrouwen. Wij, vrouwen van de WOUW, zijn al wat ouder, 60+, en in onze jonge jaren was het niet gebruikelijk om kinderen te krijgen in een situatie waarin er standaard niets geregeld is op financieel gebied. Tegenwoordig komt dat vaak voor, en wij houden ons al een tijd bezig met de risico's die eraan vastzitten voor vrouwen, met name als er kinderen geboren worden, en met de vraag wat daaraan gedaan zou kunnen worden.

Lilith vroeg ook of we hierover een meer persoonlijk getint verhaal konden schrijven, omdat het anders zo saai zou worden.

Voor mij was dat wel een wat moeilijk vraag omdat ik nooit met een man heb samengewoond, noch getrouwd ben geweest en ook geen kinderen heb. Hoe kom ik dan aan mijn motivatie om me met dit onderwerp bezig te houden, nu al vele jaren? Halverwege de twintig kreeg ik een relatie met een vrouw met twee kinderen. Ze kwam net uit haar huwelijk en ik maakte van dichtbij mee hoe het met de kinderen en de financiën ging. Hij hield z'n inkomen, zij in de bijstand, later een rijksstudietoelage. Zelfs het reisgeld voor de kinderen wilde de vader niet betalen, dat was elke keer een terugkomend drama waar de kinderen tussenin zaten. Het maakte diepe indruk op mij.

Toen ik ging studeren begon net de tweede feministische golf. Doordat ik eind jaren zeventig in een groepje terecht kwam, de Strijdijzers, die zich in partneralimentatie(!) ging verdiepen, begreep ik langzamerhand steeds beter wat zich bij de scheiding van m'n toenmalige ex had afgespeeld. We hebben twee jaar gewerkt aan een boekje over dit onderwerp en publiceerden 'En Nu is het uit', *Een boek voor vrouwen over echtscheiding en vrouwenonderdrukking, 1981*.

We schreven ook een 'open brief' aan de Tweede Kamer, die gedeeltelijk ter plekke werd voorgelezen. Hierin werd aandacht besteed aan de vele zorg die vrouwen binnen het huwelijk verrichten. Dit is ook arbeid, alleen onbetaald. Voor de meeste Kamerleden was dit in die tijd een eyeopener, waardoor de discussie hierover en de wetgeving veel gecompliceerder werd. Het duurde nog tot mei 1994 voordat de wet op de alimentatieduur gewijzigd werd van levenslang naar maximaal 12 jaar partneralimentatie.

### Financiële rechtvaardigheid ná samenwonen

In dit artikel gaan we in op de financiële situatie na het verbreken van een relatie: na samenwonen, huwelijk en geregistreerd partnerschap. Voor gehuwde vrouwen<sup>1</sup> bestaat er

---

<sup>1</sup> Met gehuwde vrouwen worden tevens vrouwen bedoeld met een geregistreerd samenlevingscontract

na echtscheiding in principe een recht op partneralimentatie - voor samenwonende vrouwen bestaat dat recht niet.

Toch blijkt uit verschillende onderzoeken dat er niet veel verschil is tussen bij samenwonen of een huwelijk in de verdeling van zorg en betaald werk. Zeker als er kinderen komen, komt deze taakverdeling overeen: de vrouw gaat nog minder uren betaald werken en doet het meeste zorgende werk; de man blijft fulltime werken. Hiermee wordt voldaan aan de verwachtingen die vrouwen en mannen meekrijgen uit hun omgeving.

Ook al werken er tegenwoordig veel meer vrouwen betaald dan vroeger, deze verdeling maakt dat het financiële risico van een scheiding nog steeds groot is voor de partner die het meeste zorgde; en klein voor de partner die het meeste verdiende. Deze ongelijkheid wordt enigszins (tijdelijk en onder bepaalde voorwaarden) gecompenseerd door het recht op partneralimentatie dat gehuwden genieten. Dit recht is in de loop der tijd, en ook nog onlangs, steeds verder ontmanteld<sup>2</sup>. Dit gebeurde onder de vlag van de emancipatie van de vrouw. Elders hebben wij uitgelegd waarom die vlag volgens ons de lading niet dekt, en waarom wij de ontmanteling van partneralimentatie op dit moment een slechte zaak vinden, en dat er mogelijk zelfs sprake is van indirecte discriminatie. Maar hier gaat het ons in dit artikel om iets anders. Samenwonenden hebben helemaal geen recht op compensatie!

Het aantal samenwonenden mensen is de laatste jaren enorm toegenomen! Bijna één miljoen vrouwen en bijna één miljoen mannen wonen samen, en daarbij komt ook dat 40 procent van de eerst geboren kinderen in een samenwoonsituatie wordt geboren<sup>3</sup>. Van de 8 miljoen samenwonende mensen hebben dus 2 miljoen mensen geen 'officiële', dat wil zeggen juridische, relatie. Dit heeft als consequentie dat ze geen rechten opbouwen bij het uit elkaar gaan, ook niet als er intussen kinderen zijn geboren. Wat betekent dit voor hun inkomen, woonsituatie en pensioen?

### **Vrouwenloopbaan: opleiding, betaald werk, samenwonen (trouwen), scheiden**

*Opleiding:* jonge vrouwen doen het al sinds het eind van de vorige eeuw beter in het onderwijs dan jongemannen. Ze volgen vaker dan jongemannen hogere typen onderwijs, vallen minder vaak voortijdig uit en halen in kortere tijd hun diploma.

*Eerste werkervaring:* ondanks de hogere schoolopleiding komen vrouwen vaker in een parttimebaan terecht dan mannen, krijgen minder doorstroommogelijkheden en verdienen minder. Vooral lager opgeleide vrouwen werken meteen na hun schooltijd parttime<sup>4</sup>, al zouden ze graag meer uren willen werken.

---

<sup>2</sup>. Onlangs heeft de wetgever de termijn waarover eventueel partneralimentatie moet worden betaald verlaagd van 12 naar 5 jaar. Maar er werd al steeds minder partneralimentatie bij echtscheiding toegekend. In 2005 betaalde ruim 19 procent van de gescheiden mannen onder de 40 jaar partneralimentatie. In 2014 was dit nog maar 8 procent. Vaak is dit een kleine alimentatie, gemiddeld zo'n 400 euro per maand, zodat z'n ex net niet in de bijstand komt. Kamervragen van van Rij, CDA, 14 mei 2019

<sup>3</sup>. Hoe lang blijven samenwonenden bij elkaar? Een kwart van de samenwoners in 2000 verbrak de relatie binnen 5 jaar, een kwart tussen de 5 en 15 jaar en 53 procent van de samenwoners woonde na 15 jaar nog bij elkaar; recente informatie van 6 februari 2019

<sup>4</sup>. 'In Nederland kijkt niemand ervan op: vrouwen van begin dertig met kleine kinderen werken veel vaker in deeltijd dan mannen van begin dertig met kleine kinderen. Maar twintigers, net klaar met hun opleiding en nog zonder gezin? Ook in die groep, ontdekte het Sociaal en Cultureel Planbureau, werken vrouwen veel minder uren dan mannen. Lees 'Werken aan de start', Ans Merens, SCP, 22 januari 2018.

Het verschil is het grootst bij schoolverlaters met een **mbo-opleiding**. Uit de studie 'Eerste Treden op de Arbeidsmarkt', waar het SCP deze dinsdag mee komt, blijkt dat maar 25 procent van de vrouwelijke mbo'ers meteen na hun opleiding fulltime werkt – van de mannelijke mbo'ers werkt 75 procent dan al meer dan 35 uur

*Relatie:* veel jonge vrouwen gaan in eerste instantie samenwonen, begrijpelijk, eerst eens uitproberen hoe het bevalt. Maar wat blijkt is dat de verdeling binnen de relatie veelal traditioneel is. De jongeman blijft fulltime werken, de jonge vrouw levert uren in vanwege het huishouden.

*Kinderen:* in veel samenwoonsituaties worden kinderen geboren, de zorg en het huishouden komt dan traditioneel nog neer op de schouders van de vrouw.

*Scheiden:* De consequenties van deze 'vrouwenloopbaan' worden duidelijk als partners uit elkaar gaan. Dan is er financieel meestal niets geregeld. De man heeft z'n financiële situatie verbeterd doordat hij fulltime kon blijven werken, de vrouw is vaak minder gaan werken vanwege de zorg en het huishouden en moet nu maar zien hoe ze rondkomt. Dit is vooral schrijnend als er kinderen zijn. Kan ze haar gewerkte uren uitbreiden, krijgt ze (aanvullende) bijstand of gaat ze behoren tot de "werkende armen?"

Daar komt nog bij dat later ook het pensioen niet wordt gedeeld over de jaren dat ze samenwoonden, zoals bij een huwelijk.

### **Wordt er wettelijk ook iets geregeld om de financiële situatie voor vrouwen na het verbreken van hun samenwoonrelatie te verbeteren? De politiek is aan zet .....**

Al langere tijd signaleren verschillende partijen in de Tweede en Eerste Kamer de problematiek van vrouwen die hun samenwoonrelatie verbreken. Deze politieke partijen hebben beide ministers regelmatig gevraagd om ook samenwonenden op te nemen in de beide wetten die gaan over de financiën na een echtscheiding: de wet op de partneralimentatie en de wet over de verdeling van het pensioen. Aan beide wetten is recent gesleuteld of wordt nog gesleuteld. De desbetreffende ministers weigeren echter om samenwonenden in deze wetten op te nemen. Het zou volgens ons een uitgelezen moment zijn (of zijn geweest) om de financiële positie van vrouwen na het verbreken van hun samenwoonsituatie te verbeteren.

### **Partneralimentatie als tijdelijke ondersteuning.**

Natuurlijk vinden we dat vrouwen voldoende inkomen moeten verdienen om van te leven. Maar in de praktijk van alledag blijkt de situatie toch wat ingewikkelder te liggen. Niet alleen de betekenis die partners zelf hechten aan hun samenwonen, maar ook verwachtingspatronen spelen een rol. Mannen die het vernederend vinden om hun fulltimebaan ten gunste van de onbetaalde zorg om te zetten in een parttimebaan (minder dan 35 uur per week). Wat ook meespeelt is dat de bedrijfscultuur over het algemeen mannen niet aanmoedigt om minder uren te werken, terwijl daar bij vrouwen bijna vanzelfsprekend vanuit wordt gegaan. Vrouwen die zich te gemakkelijk neerleggen bij een ongelijke taakverdeling, mannen die dat wel makkelijk vinden dat de bestaande opvattingen in hun voordeel uitpakken. Vrouwen die bang zijn hun relatie kwijt te raken als zij moeilijk doen om een gelijke taakverdeling te bewerkstelligen.

Kortom, we vinden dat ook vrouwen die uit een samenwoonsituatie komen, de rechter om partneralimentatie moeten kunnen vragen. De redenen hiervoor kunnen velen zijn. De rechter hoeft zo'n verzoek niet toe te kennen; dat doet zij ook bij scheidende gehuwden niet wanneer zij meent dat er al direct na de scheiding voldoende mogelijkheden zijn om

---

per week. Bij de hoger opgeleiden is het verschil minder groot, maar het is er nog steeds. Van de vrouwen die net klaar zijn met een universitaire opleiding werkt ruim 70 procent fulltime, van de mannen 90 procent.

economisch zelfstandig te leven. Maar in andere gevallen zien wij niet in waarom de ongelijke verdeling van de zorg bij samenwonenden niet gecompenseerd hoeft te worden; en waarom de mogelijkheden hiertoe niet onderzocht worden.

Dat minister Dekker dit heeft geweigerd bij de laatste wetswijzing van 15 mei 2019 vinden we dan ook onbegrijpelijk en ongehoord.

### **Pensioen delen, ook bij samenwonen**

Op dit moment wordt er gewerkt aan een wet die het delen van het pensioen na een echtscheiding wijzigt. Ook minister Koolmees wil niet de situatie van gescheiden samenwonenden hierbij betrekken.

Ons voorstel is dat over het aantal jaren dat is samengewoond het pensioen wordt gedeeld. Dat is o.i. eenvoudig vast te stellen via de burgerlijke stand. En gaan de samenwonende mensen alsnog trouwen, dan wordt over deze hele periode het pensioen gedeeld.

NB. Harde cijfers wijzen uit dat vrouwen gemiddeld 40 procent minder pensioen opbouwen.

### **Kom in verzet tegen wetgeving die mannen bevoordeelt.**

Met beide wetswijzingen hebben vrouwen zich tot nu toe nauwelijks beziggehouden. Want ja, partneralimentatie en pensioen zijn geen makkelijke gespreksonderwerpen en veel vrouwen vinden het misschien ook ongeëmancipeerde onderwerpen. Maar de financiële consequenties voor vrouwen na een scheiding zijn groot.

#### *Hoe pakken we dat aan?*

In een volgend artikel willen we uitgebreid ingaan op de mogelijkheden die er zijn om protest aan te tekenen tegen beide wetten die mannen bevoordelen. Dat zal niet eenvoudig zijn en het vergt een lange adem om wijzigingen voor elkaar te krijgen. Maar het is van belang dat vrouwen meebeslissen over zulke belangrijke zaken. En het gaat om heel veel vrouwen. Wijzigingen zijn niet alleen nodig in de wetgeving, hoewel dat wel helpt, maar ook in de opvattingen over vrouwen én mannen.

#### *Wat kunnen we zelf al doen?*

Intussen kunnen vrouwen die samenwonen of gaan samenwonen alerter zijn op de financiële consequenties van samenwonen. Door afspraken te maken aan de keukentafel, toch iets op papier te zetten, even langs een notaris te gaan om je te informeren, dat beiden de ander aanmelden bij hun pensioenfonds, etc. En vooral ook door niet zomaar minder uren te gaan werken vanwege het huishouden.

Bij beide wetten zien we nog mogelijkheden om de wetgeving te beïnvloeden.

In feite gaat het concreet over belangenbehartiging van vrouwen.

Wie zou daarover willen meedenken? Welke vrouwenorganisaties zouden dit als een actiepoint willen aanpakken?

Laten we overleggen en samenwerken, met elk ons eigen invalshoek.

Marjan Nieuwenhuis, 4 oktober 2019,  
namens de werkgroep economisch zelfstandig van de WOUW  
Netwerk van maatschappijkritische 50+ vrouwen

